

УДК 342.78

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v94.2022.6>*В. С. Котковський, Т. В. Черниш, М. О. Богатирьова*

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ ТА ПРОСТОРІВ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми. Проблемою сучасного суспільства є питання формування духовних потреб молоді, залучення її до суспільно-політичного, соціально-економічного та культурного життя. Існують й інші проблеми сучасної молоді: недостатній рівень реалізації освітнього потенціалу молоді через відсутність розвинутої неформальної освіти, поширення шкідливих звичок серед молоді, соціальна ізоляція молодих людей, обмеження у доступі до сучасних технологій та новацій, відсутній простір для змістовного дозвілля.

Ми всі прагнемо затишку та комфорту, безпеки та якісного дозвілля, здорового довкілля та можливостей підтримувати здоров'я у своєму місті. Як всього цього досягнути? Адже не секрет, що органи місцевого самоврядування часто ще діють старими методами, проектуючи міський простір чи створюючи міські програми розвитку не враховуючи думку громади. За словами британського урбаніста Чарльза Лендрі, сучасні успішні міста, – це «міста, де мешканці можуть ставати їхніми співтворцями. Тобто вони мають змогу творити такі міста, які є максимально комфортними для них» [1].

Проте, повномасштабна війна в Україні, яку розв'язала росія, потрясла весь культурний світ. Співдружність українського народу та допомога країн-партнерів допомагає протистояти в цей важкий для України час. Крім військової складової, війна потребує реорганізації всіх напрямків економічного, зовнішнього політичного та внутрішнього соціального життя, щоб надати противнику потужний опір на всіх фронтах.

Актуальність дослідження полягає у наступному: для того щоб творити, дуже важливо, щоб у містах були комунікаційні майданчики, де б громадяни могли збиратись, знайомитись, продукувати ідеї з розвитку міста та ділитись ними як між собою та і з місцевою владою. З іншого боку, напрям і пріоритети зміщуються на забезпечення держави до захисту від збройної агресії та вирішення хвилі гуманітарних проблем, спричинених війною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасних умовах проблематика організації роботи молодіжних центрів та молодіжних просторів вже є предметом дослідження науковців. Варто виділити дослідження Вакуленко О.В., Пешої І.В., Мукосеевої Л.П., Тілікіної Н.В., Ч. Лендрі та інших.

Формулювання мети статті. Ключовою метою дослідження є розкриття понять «молодіжний простір» і «молодіжний центр» з правової точки зору, а також висвітлення порядку організації роботи молодіжних центрів та просторів в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Через відсутність комунікаційних платформ для вирішення актуальних проблем городян та молоді зокрема, слабкої

взаємодії між молодіжними організаціями міста, місцевими органами влади та бізнесом виникає потреба у створенні молодіжних просторів та молодіжних центрів. Це має бути платформа, де молодь міста могла б збиратись, обговорювати важливі питання, проводити заходи, знаходити однодумців, продукувати та втілювати свої ідеї. Одночасно «молодіжні простори та молодіжні центри стали б також своєрідною школою для формування нових лідерів громади, що є надзвичайно важливим у теперішній час перемін» [2, с. 5].

Згідно Рекомендацій щодо організації роботи молодіжного простору, молодіжний простір – це «середовище спілкування, соціальних ініціатив, особистого розвитку, навчання, творчості та активного дозвілля для молоді. Створення молодіжного простору дозволило би молоді раціонально і з користю використовувати свій час, виявити всі свої приховані таланти, відпочити в компанії однолітків. Простір організовує культурний відпочинок і різноманітну діяльність молоді у вільний час» [3].

Відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики», молодіжний простір – «приміщення, будівля або її частина, земельна ділянка, що використовується для здійснення молодіжної роботи. Також в цьому законодавчому акті визначається, що молодіжний центр – установа, підприємство, організація, що здійснює молодіжну роботу» [4].

В Законі України «Про культуру» дається поняття «культурний простір України» – це сфера, в якій відповідно до законодавства провадиться культурна діяльність та задовольняються культурні, інформаційні та дозвілєві потреби громадян, що охоплює, зокрема, телебачення, радіомовлення, періодичні друковані видання та книговидавничу продукцію, ринок культурних благ, а також культурно-мистецьке середовище [5]. Крім того, вищезазначені поняття, що досліджуються, вживаються у значеннях, наведених у Законах України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Основи законодавства про охорону здоров'я» та ін.

Згідно з Указом Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [6], затвердженим Законом України від 24.02.2022 р. № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» [7], по всій території України з 24.02.2022 р. введено воєнний стан.

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України [8], а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Відповідно до підпункту 8 частини першої статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень консти-

туційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених Указом Президента України про введення воєнного стану, такі заходи правового режиму воєнного стану: забороняти проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів [9].

Згідно Типового положення про молодіжний центр, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2017 року, метою діяльності молодіжних центрів до введення правового режиму воєнного стану було сприяння: «соціалізації та самореалізації молоді; інтелектуальному, моральному, духовному розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу; національно-патріотичному вихованню молоді; популяризації здорового способу життя молоді; працевлаштуванню молоді та зайнятості у вільний час, молодіжному підприємництву; забезпеченню громадянської освіти молоді та розвитку волонтерства; підвищенню рівня мобільності молоді» [10].

З початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, молодіжні центри та молодіжні простори переорієнтували напрями своєї роботи та адаптували послуги, що ними надаються, на допомогу цивільному населенню, зокрема молоді [11]:

- забезпечення населення гуманітарною допомогою (збір та видача продуктових та гігієнічних наборів);
- допомога з координацією внутрішньо переміщених осіб;
- організація та допомога у діяльності шелтерів;
- надання психологічної та юридичної підтримки населенню;
- координація волонтерів та популяризація волонтерства серед молоді;
- надання послуг щодо роботи з дітьми тощо.

Ворогом знищується молодіжна інфраструктура, «до повномасштабного вторгнення росії на території України функціонувало понад 300 молодіжних центрів та просторів. Зараз працюють лише 93, всі вони перепрофільовані на гуманітарні хаби або функціонують як центри волонтерської допомоги. Зруйновані, пошкоджені чи знаходяться на тимчасово окупованих територіях 18 молодіжних центрів» [12].

У стані війни українці, зокрема молодь, почали активно допомагати Україні у волонтерській діяльності: близько 80% респондентів тим чи іншим способом беруть участь у захисті країни. 45% респондентів допомагають захисту країни фінансово (у березні 2022 – 39%). Волонтерством та допомогою людям/військовим займаються 35%, беруть участь у інформаційному спротиві – 18%, працюють у критичній інфраструктурі – 13%, беруть участь в територіальній обороні – 3% або як військові – 3%. Четверть не мають змоги допомагати [13].

Акцентуємо увагу на основних позиціях, які варто враховувати під час організації діяльності молодіжних центрів та молодіжних просторів у воєнний час. Перш за все, працівникам молодіжного центру та молодіжного простору варто проаналізувати ресурсну спроможність молодіжного центру (простору), яку можна переорієнтувати для допомоги цивільному населенню (площа приміщення, кількість працівників тощо), та безпекову ситуацію в регіоні.

Наскрізні ідеї в організації роботи молодіжних центрів і просторів з молоддю та найважливіші завдання в умовах воєнного стану при організації роботи представлено на рис. 1.

Рис. 1. Наскрізні ідеї в організації роботи молодіжних центрів з молоддю та найважливіші завдання в умовах воєнного стану при організації роботи молодіжних просторів [10–11; 14]

Необхідно констатувати, що державна установа «Всеукраїнський молодіжний центр» підготувала рекомендації щодо роботи молодіжних центрів та просторів під час війни. Рекомендації містять у собі поради щодо [14]: організації простора центру; захисту відвідувачів; захисту інформаційного простору; роботи молодіжного центру під час війни; роботи молодіжного центру на тимчасово окупованій території.

Щодо здійснення заходів захисту відвідувачів молодіжного центра (простора) в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуаціях: із огляду на необхідність створення безпечного простору в молодіжних центрах та просторах молодіжні працівники таких установ повинні бути готові до здійснення заходів щодо захисту молоді, яка перебуває в молодіжному центрі (просторі), зокрема їх укриття у захисних спорудах цивільного захисту та евакуаційних заходів, а також неухильного дотримання алгоритму дій під час тривожної сирени.

Під час здійснення зазначених заходів працівники молодіжного центру керуються зокрема Кодексом цивільного захисту України. Так, відповідно до статті 20 Кодексу цивільного захисту України (КЦЗУ), до завдань та обов'язків суб'єктів господарювання у сфері цивільного захисту, зокрема, належить: здійснення навчання працівників з питань цивільного захисту; організація та здійснення під час виникнення надзвичайних ситуацій евакуаційних заходів; проведення об'єктових тренувань і навчачь з питань цивільного захисту [15].

Відповідно до статті 130 КЦЗУ працівниками таких установ розробляються та затверджуються план реагування на надзвичайні ситуації, а суб'єктами з чисельністю працюючого персоналу 50 осіб і менше – інструкція щодо дій персоналу установи у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій відповідно до Порядку розроблення планів діяльності єдиної державної системи цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 09 серпня 2017 року

№ 626 [16]. Відповідно до статті 33 КЦЗУ рішення про проведення евакуації на об'єктовому рівні приймає керівник установи. Згідно статті 32 КЦЗУ молодіжні центри (простори), які не забезпечені власними захисними спорудами, для захисту від деяких факторів небезпеки, що виникають внаслідок надзвичайних ситуацій у мирний час, та дії засобів ураження в особливий період також використовуються споруди подвійного призначення та найпростіші укриття [14]. Стисло охарактеризуємо ці поняття.

Споруда подвійного призначення – це наземна або підземна споруда, що може бути використана за основним функціональним призначенням і для захисту населення. Найпростіше укриття – це фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, що знижує комбіноване ураження людей від небезпечних наслідків надзвичайних ситуацій, а також від дії засобів ураження в особливий період. Укриття в захисних спорудах інших підприємств можливе при невеликій віддаленості та завчасному укладанні відповідних договорів (враховується місткість споруди, тобто спроможність укрити відповідну кількість людей, а також питання утримання тощо).

Керівник молодіжного центра (простора) при визначенні місць укриття опрацює також маршрути руху до них. Однак, що окремих порядків погодження з ДСНС України таких договорів та маршрутів руху під час евакуації не визначено.

Висновки. В умовах децентралізації у молодіжній сфері зростає роль молодіжних центрів і молодіжних просторів, що стають ядром молодіжної інфраструктури об'єднаних територіальних громад. Задля розвитку молодіжних центрів у регіонах України мають бути розроблені рекомендації щодо структури та організації діяльності молодіжного центру; навчальні та тренінгові програми з підготовки спеціалістів молодіжних центрів за напрямками роботи; інформаційно-методичні матеріали за напрямками діяльності молодіжних центрів; інструментарій та показники вивчення думки молоді щодо потреб і бачення змісту діяльності молодіжних центрів у громаді; методологія моніторингу та оцінки ефективності роботи молодіжних центрів.

Проте організація системної роботи з дітьми та молоддю за місцем проживання потребує удосконалення нормативно-правової бази, яка визначить основні положення щодо організації роботи клубів та клубних об'єднань за місцем проживання, їх підпорядкованість, статус, права, завдання діяльності, функції та фінансово-господарську діяльність.

Навіть під час війни у молодіжних центрів є безліч можливостей бути корисними громаді, цивільним, біженцям, територіальній обороні та Збройним Силам України. І у той же момент варто не забувати про важливість забезпечення свого простору, здоров'я ваших відвідувачів та інформаційного простору навколо.

Література

1. Лендрі Ч. Креативне містотворення: його сила і можливості. Харків : Видавництво Фоліо, 2020. 252 с.
2. Вакуленко О. В., Пеша І. В., Мукосеева Л. П., Тілікіна Н. В. Молодіжні центри: національні практики створення та організації роботи / за ред. І. В. Пешої. К. : ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2019. 68 с.
3. Про затвердження Рекомендацій щодо організації роботи молодіжного простору: наказ Міністерства молоді і спорту України від 09.12.2021 р. № 4798. <https://mms.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-rekomendacij-shchodo-organizaciyi-roboti-molodizhnogo-prostoru> (дата звернення: 21.06.2022).

4. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 28. Ст. 233.
5. Про культуру: Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 24. Ст. 168.
6. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 22.06.2022).
7. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 р. №2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 22.06.2022).
8. Конституція України: Основний Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 41.
9. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. №389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.
10. Типове положення про молодіжний центр: постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2017 р. №1014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1014-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.06.2022).
11. Хустська міська рада: Офіційний веб-сайт. URL: <https://khust-miskrada.gov.ua/news/pro-robotu-molodizhnykh-tsentriv-ta-prostoriv-v-umovakh-dii-pravovoho-rezhymu-voiennoho-stanu> (дата звернення: 23.06.2022).
12. *Верховна Рада України*: Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/223289.html> (дата звернення: 22.06.2022).
13. Соціологічна група «Рейтинг»: Офіційний сайт. URL: <https://ratinggroup.ua/research/ukraine/b29c8b7d5de3de02ef3a697573281953.html> (дата звернення: 22.06.2022).
14. Державна установа «Всеукраїнський молодіжний центр»: Офіційний сайт. URL: <http://surl.li/bwgoH> (дата звернення: 25.06.2022).
15. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. №5403-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 34–35. Ст. 458.
16. Про затвердження Порядку розроблення планів діяльності єдиної державної системи цивільного захисту: постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 р. № 626. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/626-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.06.2022).

Анотація

Котковський В. С., Черниш Т. В., Богатирьова М. О. Організація роботи молодіжних центрів та просторів в умовах дії правового режиму воєнного стану. – Стаття.

У статті аналізуються підходи до визначення понять «молодіжний центр» та «молодіжний простір», а також розкривається проблематика організації роботи молодіжних центрів та молодіжних просторів. Проведено аналіз нормативно-правових актів України, прийнятих в умовах воєнного стану, та виявлено, що вони, хоча й звужують культурну діяльність та не задовольняють у повній мірі культурні, інформаційні та дозвілєві потреби громадян, але ухвалені відповідно до Конституції України і національного законодавства, оскільки передбачені нормативно-правовими актами та мають часові, предметні та процедурні межі. Доведено, що воєнний стан означає можливість законного обмеження діяльності молодіжних центрів та молодіжних просторів, які переорієнтували напрями своєї роботи та адаптували послуги, що ними надаються, на допомогу цивільному населенню, зокрема молоді. Проаналізовано кількісне функціонування молодіжних центрів та просторів до початку та після введення воєнного стану, досліджено підвищення активності волонтерської діяльності та популяризація волонтерства серед молоді, забезпечення населення гуманітарною допомогою, допомоги з координацією внутрішню переміщених осіб, а також надання психологічної та юридичної підтримки населенню. Звернута увага на основних позиціях, які варто враховувати під час організації діяльності молодіжних центрів та молодіжних просторів у воєнний час, названо наскрізні ідеї в організації роботи молодіжних центрів і просторів з молоддю та найважливіші завдання в умовах воєнного стану при організації їх роботи. Розкрито питання щодо здійснення заходів захисту відвідувачів молодіжного центра (простора) в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуаціях з урахуванням останніх змін у законодавстві України про воєнний стан. Розглянуто спеціальні правові механізми регулювання діяльності молодіжних центрів і просторів, що виникають у період воєнного стану, а також використання правових засобів, направлених на ефективну організацію діяльності молодіжних центрів і просторів у незвичайних (надзвичайних) умовах збройного конфлікту та воєнних загроз.

Ключові слова: адміністративно-правовий режим, воєнне положення, гуманітарна допомога, волонтерство, шелтер, споруда подвійного призначення, найпростіше укриття.

Summary

Kotkovskiy V. S., Chernysh T. V., Bohatyreva M. O. Organization of work of youth centers and spaces in the conditions of the legal regime of martial law. – Article.

The article analyzes approaches to defining the concepts of «youth center» and «youth space», as well as reveals the problems of organizing the work of youth centers and youth spaces. An analysis of the normative legal acts of Ukraine adopted under martial law was carried out, and it was found that, although they restrict cultural activities and do not fully satisfy the cultural, informational and leisure needs of citizens, they were adopted in accordance with the Constitution of Ukraine and national legislation, since provided for by normative legal acts and have temporal, substantive and procedural boundaries. It has been proven that martial law means the possibility of legally restricting the activities of youth centers and youth spaces, which have reoriented the directions of their work and adapted the services provided by them to help the civilian population, in particular the youth. The quantitative functioning of youth centers and spaces before and after the introduction of martial law was analyzed, the increase in volunteer activity and the popularization of volunteering among young people, the provision of humanitarian aid to the population, assistance with the coordination of internally displaced persons, as well as the provision of psychological and legal support to the population were investigated. Attention is drawn to the main positions that should be taken into account when organizing the activities of youth centers and youth spaces in wartime, cross-cutting ideas in the organization of the work of youth centers and spaces with young people and the most important tasks in the conditions of martial law in the organization of their work are named. The question regarding the implementation of measures to protect visitors of the youth center (space) in conditions of martial law and emergency situations, taking into account the latest changes in the legislation of Ukraine on martial law, has been revealed. Special legal mechanisms for regulating the activities of youth centers and spaces arising during the period of martial law, as well as the use of legal means directed at the effective organization of the activities of youth centers and spaces in unusual (emergency) conditions of armed conflict and military threats, are considered.

Key words: administrative and legal regime, martial law, humanitarian aid, volunteering, shelter, dual purpose building, the simplest shelter.